

Over roofvogelbedreigingen in Rusland en Centraal Azië

Chris van Orden & Natalia V. Paklina

In De Takkeling 13(2) beschreven we de roofvogels in de provincie Kostroma, 300-600 km ten noordoosten van Moskou. De gegevens waren niet zo concreet, deels vanwege de ontoegankelijkheid van grote delen van deze provincie, maar een conclusie was dat ondanks een groot aanbod van voedsel de populaties heel mager waren. Vogels als Havik *Accipiter gentilis* en Torenvalk *Falco tinnunculus* waren in grote delen van het gebied compleet afwezig. Hoe is dit mogelijk, vroeg Rob Bijlsma destijds al, en een antwoord hadden we niet. Toen in 2006 het boek "Vogels van Moskou en omgeving" uitkwam, werd de vraag nog actueler omdat daar de meeste roofvogels als veel algemener werden aangeduid dan wij dit hadden gedaan. Een vogel als de Havik werd zelfs algemeen genoemd! We hebben contact opgenomen met de schrijvers in de hoop dat zij ons een indicatie konden geven waarom de verschillen zo groot zijn. Er werden wat mogelijkheden genoemd als jacht en vergiftiging, maar deze bedreigingen waren niet aan de orde. Vriendelijk voor roofvogels is de bevolking overigens beslist niet. Kippen zijn belangrijker en zelfs een Ransuil *Asio otus* wordt als een bedreiging voor deze kippen gezien. Wel is ons ook duidelijk geworden dat taiga allerminst tot het favoriete biotoop van roofvogels behoort, alleen de randen bieden goede broedgelegenheid. Bedenk daarbij dat maar liefst 70% van de provincie bedekt is met taiga. In de open gebieden is de roofvogeldichtheid overigens niet veel beter.

Begin juni 2007 kwam onze bakker, die eens in de twee dagen afgelegen dorpen en gehuchten bevoorraadt, langs met een zojuist gedode Wespendif *Pernis apivorus*. Het was een eerstejaars vogel met een gele washuid boven de snavel. Het beest was nog warm. Niet ver van onze datsja staat een transformator. Delen van die transformator zijn onbeschermd, vooral delen die roofvogels graag als uitzichtpunt gebruiken. De Wespendif was erop gaan zitten en was onmiddellijk geëlektrocuteerd. De bakker was daar getuige van geweest en wist van onze interesse voor vogels. Je moet zo'n gebeurtenis daadwerkelijk zien, omdat dode vogels onmiddellijk in het hoog opgeschoten gras verdwijnen, of - in de winter - in de poedersneeuw vallen en zo ook onzichtbaar worden. De bakker, en later andere bewoners die dicht bij deze transformator wonen, noemden nog diverse andere gevallen. We zijn bij enkele transformatoren langsgegaan en hebben in de dichte vegetatie eronder gezocht naar resten van vogels. Inderdaad vonden we restanten van roofvogels, vooral van Haviken. Het waren overwegend veerresten, omdat de vogels zelf verteerd waren. Wij, die zo vaak in Kazachstan, Kirgizië en China de resten van vogels onder hoogspanningsleidingen hebben gezien en daar ook melding van hebben gemaakt (van Orden & Paklina 2003), wisten niet dat de transformatoren vlakbij onze datsja ook – en op sluipende wijze - veel slachtoffers maken. Van deze hopeloos slechte transformatoren staan er enkele honderden alleen al in Kostroma! Dit feit moet een

nog veel negatievere uitwerking hebben dan jacht en is mogelijk een reden voor de magere roofvogelstand in Kostroma en ook in de provincie Jaroslav. Rond grote steden en andere bevolkingsconcentraties zijn zulke primitieve transformatoren afwezig omdat ze te gevaarlijk voor mensen zijn. Alleen uitsluitend daarom.

Een ander voorbeeld van bedreiging

Eind 2006 en begin 2007 waren we in China, deels op uitnodiging van medewerkers in dienst van de Verenigde Naties. De reden was dat een van ons (NVP) een handleiding in boekvorm had gepubliceerd over problemen die zich bij reïntroductie van hoefdieren, hoofdzakelijk Przevalskipaarden *Equus przewalski*, voordoen, en hoe dit te voorkomen is. Het is een uitgave van de academie van wetenschappen in Moskou. Deze in het Russisch geschreven uitgave was zowaar bekend geworden bij de in China werkende natuurbeschermingsorganisaties. We werden in Lanzhou, provincie Gansu, uitgenodigd om voor de provinciale overheid een toelichting te geven. Daarna volgden excursies naar twee voorgenomen reïntroductieplaatsen rond Wuwei, dicht bij de grens van Gansu en Xinjang. Het ging om Saiga-antilopen *Saiga tatarica* en Przevalskipaarden. Beide soorten waren tot “prestigesoorten” verheven en moesten een symbool voor China worden, net als de Panda *Ailuropoda melanoleuca*. Beide soorten waren weliswaar in China uitgestorven maar dit was zo recent gebeurd dat dit een goede reden was om een serieuze poging tot reïntroductie te ondernemen. Fondsen waren vrijgemaakt en biotopen waren aanwezig. Wij moesten beoordelen of deze biotopen geschikt waren. Vooral de situatie van Saiga-antilopen in Centraal Azië is dramatisch. In tien jaar tijd is de stand van deze soort in Kazakhstan van ruim twee miljoen exemplaren gereduceerd tot 180.000 exemplaren. De reden is dat reservaten “verheven” zijn tot jachtreservaten, althans daar waar deze soort voorkomt. De jagers zijn Arabieren uit de emiraten. In Kalmukkië staat de soort er, om dezelfde reden, even dramatisch voor. Met Sakervalken *Falco cherrug* in Kazakhstan is hetzelfde aan de hand. Ook van deze soort is de populatie gedevalueerd, ofschoon we helaas niet te weten zijn gekomen tot wat voor een dieptepunt. Bij een afsluitend banket(!) kwamen ook andere natuurbeschermingsproblemen aan de orde. China heeft zo goed als alle roofvogels op de Rode Lijst geplaatst, zij het in de tweede categorie; alleen Lammergier *Gypaetus barbatus* en Monniksgier *Aegypius monachus* zijn in de eerste categorie gezet (meest bedreigd). Dit doet heel wat verwachten maar op veel plaatsen zagen we door de jaren heen afgeschoten vogels en werden er – open en bloot - levende dieren op markten verhandeld, tot en met gieren aan toe. Waarom wordt daar niets aan gedaan, vroegen we. Het antwoord was onluisterend. Deze vogels waren nog niet tot prestigesoorten verheven en veel roofvogels werden als schadelijk voor de pluimvee-industrie aangezien, vooral voor de eendenfokkerijen. Landbouw heeft strikte prioriteit, werd ons gezegd! En dit kwam uit de mond van de president-directeur van het forest department van Gansu, waaronder de afdeling voor natuurbescherming ressorteert. Alle acht aanwezige managers knikten instemmend. Er werd aan toegevoegd dat dit de beleidslijn voor heel China is! Alleen bij prestigesoorten wordt er keihard opgetreden. Bij de oostgrens van Gansu kregen twee boeren in het openbaar een afranseling waarna gevangenisstraf volgde, omdat ze een Panda in het

net geopende bamboereservaat hadden gevangen. Panda's in het fokcentrum dicht bij Chengdu, Sichuan, worden als troeteldieren behandeld omdat ze tot natuursymbool van China verheven zijn. Net geboren dieren komen in wiegjes en worden van een luiertje voorzien. Verzorgers in het wit met monddoeken geven de jonkies de fles. Dit alles achter glas. Bevruchting geschiedt via kunstmatige inseminatie. Geen van deze dieren wordt in de natuur teruggeplaatst. Donatieboxen zijn in overvloed aanwezig en de bedragen die gedoneerd worden zijn onwaarschijnlijk groot. Vooral Hongkongmiljonairs geven veel. Je kunt werkelijk spreken van fund-raising door middel van een soort. Behalve dat staat de Staat garant voor de exploitatie van dit project omdat dieren uit het project aan dierentuinen worden gegeven als geschenk van de Staat. Maar in een nieuw project, circa 50 km van het eerder genoemde project, wordt getracht dieren te fokken om ze in de natuur terug te plaatsen. Op veel resultaat kan dit project tot dusver niet bogen.

Kortom theorie en praktijk blijken nogal te verschillen en marktplaatsen zijn nog steeds voor veel dieren een ontstellende plaats, ongeacht de status van deze dieren.

Summary

Orden C. van & Paklina N.V. 2008. Threats to raptors in Russia and Central Asia. De Takkeling 16: 155-157.

The observation of the electrocution of a first-year Honey-buzzard *Fernis apivorus* (positive ID, yellow cere) in early June 2007 near the village of Shilovo in the Kostroma region (ENE of Moscow) revealed that electrocution is probably a common and widespread phenomenon in Russia, where old-fashioned transformers are still in use across wide ranges of land. Remains of raptors, mostly Goshawks *Accipiter gentilis*, were found underneath several other transformers. This type of mortality goes unnoticed, as the vegetation around transformers is uncut and high, hiding victims from view. Unless transformers are modified or replaced by safer units, raptor mortality through electrocution in Russia is bound to continue.

Raptor protection in Central Asia and China is not enforced, despite the fact that many raptor species have been Red Listed. In the province of Gansu, raptors including vultures are widely persecuted and captured for sale. Governmental officials from the Forestry Department (encompassing Nature Protection) admitted that interests of farming and forestry had priority. An exception was made for high-priority species, for which law-enforcement was particularly strict.

Literatuur

Orden C. van & Paklina N.V. 2001. Roofvogels en traditie in zuidelijk Centraal-Azië. De Takkeling 9: 227-234.

Orden C. van & Paklina N.V. 2005. Notities van roofvogels en uilen in de provincie Kostroma (NW-Rusland) in 1996-2003. De Takkeling 13: 139-146.

Adres: Doelenstraat 44, 1601 GL Enkhuizen.